[2023] 14 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 230: 2023 ਆਈਐੱਨਐੱਸਸੀ 988

ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ

ਬਨਾਮ.

ਟੀ. ਨਾਸਿਰ @ਨਾਸਿਰ @ਟੈਂਡੀਐਂਟਵੀਡਾ ਨਾਸਿਰ @

ਉਮਰਹਾਜ਼ੀ @ਹਾਜੀ ਅਤੇ ਓ. ਆਰ. ਐੱਸ.

(ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ. 2023 ਦਾ 3456)

ਨਵੰਬਰ 06,2023

[ਵਿਕ੍ਰਮ ਨਾਥ ਅਤੇ ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ *, ਜੇ. ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ:

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਦਾ 311, ਪੀਡਬਲਯੂ-189 ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਪਰਮਿਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਯੂ/ਐਸ.ਐਵੀਡੈਂਸ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ 65ਬੀ.

ਕੋਡ ਆਫ਼ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ, 1973 ਧਾਰਾ 311-ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 - s.65B-ਇੱਕ ਲੜੀਵਾਰ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਹੋਏ-ਕੁੱਝ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ-ਸੁਣਵਾਈ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਅਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ-ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਪੀਡਬਲਯੂ-189 ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। 65ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਦਾ ਬੀ-ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ-ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ-ਮਾਲਕੀਃ

ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆਃ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਗਲਤ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-189 ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਅਜੇ ਵੀ ਲੰਬਿਤ ਸੀ। 65ਐਕਟ ਦਾ ਬੀ ਯੂ/ਐਸ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 311 ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਤੋਂ ਮਿਤੀ 29.11.2010 ਦੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ

ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਿਪੋਰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਿਤੀ 16.10.2012' ਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ-ਇਹ ਸਿਰਫ ਮਿਤੀ 07.04.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਯੂ/ਐੱਸ. ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਰਿਕਾਰਡ' ਤੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 65ਬੀ-ਇਹ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੌਰਾਨ ਸੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-189 ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਦੀ ਮਿਤੀ 29.11.2010 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ-ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹ ਤੋਂ 27.04.2017 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ' ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਰਿਪੋਰਟ ਯੂ/ਐੱਸ. 65ਬੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮਿਤੀ 20.06.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਯੂ/ਐੱਸ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 65ਐਕਟ ਦਾ ਬੀ, ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ-ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 311 ਪੀਡਬਲਯੂ-189 ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਯੂ/ਐੱਸ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ 65ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਐਕਟ ਦਾ ਬੀ-ਇਸ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ-ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ, ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। 65ਐਕਟ ਦਾ ਬੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ-ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ-ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਯੂ/ਐੱਸ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਕੇ। 65ਇਸ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਬੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਅਟੱਲ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 12,13,14 ਅਤੇ 15]

ਅਨਵਰ ਪੀ. ਵੀ. ਬਨਾਮ ਪੀ. ਕੇ. ਬਸ਼ੀਰ (2014) 10 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 473: [2014] 11 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 399; ਅਰਜੁਨ ਪੰਡਿਤਰਾਓ ਖੋਟਕਰ ਬਨਾਮ ਕੈਲਾਸ਼ ਕੁਸ਼ਨਰਾਓ ਗੋਰੰਤਿਆਲ, (2020) 7 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1: [2020] 7 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ 180; ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐੱਮ. ਆਰ. ਹੀਰੇਮਥ, 2019 (7) ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ. 515: [2019] 8 ਐੱਸ. ਸੀ. ਆਰ. 713 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਅਮਨ ਪੰਵਾਰ, ਏ. ਏ. ਜੀ., ਸ਼ਿਵਮ ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ, ਡੀ. ਐਲ. ਚਿਦਾਨੰਦ, ਵਕੀਲ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ। ਬਾਲਾਜੀ ਸ੍ਰੀਨਿਵਾਸਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਕੰਨਿਆ ਜੋਸ਼ੀ, ਹੈਰਿਸ ਬੀਰਨ, ਅਜ਼ਹਰ ਅਸੀਸ, ਆਨੰਦ ਬੀ. ਮੈਨਨ, ਰਾਧਾ ਸ਼ਿਆਮ ਜੇਨਾ, ਵਕੀਲ। ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ।

ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ

ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ, ਜੇ.

ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

2. ਹਾਈ ਕੋਰਟ 2 ਦੁਆਰਾ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 2585 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁਕਮ 1 ਵੀਡਿਓ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 2019 ਦਾ, ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 18.01.2018 ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ 3 ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਹੁਕਮ ਵੇਖੋ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.5 ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਅਧੀਨ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਰਜ਼ੀਆਂ,ਐਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੀ ਧਾਰਾ 65B ਅਧੀਨ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ 6 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

3. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਲੜੀਵਾਰ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਜੋ ਕਿ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸਨਬੈਂਗਲੁਰੂ 25.07.2008 ਨੂੰ ਇੱਕ ਔਰਤ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਈਆਂ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਮਾੜੀਵਾਲਾ 7 ਵਿਖੇ ਕਈ ਐਫਆਈਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਕੋਰਮੰਗਲਾ 8, ਬਿਆਤਰਾਇਣਪੁਰਾ 9, ਕੇਂਗੇਰੀ 10, ਅਸ਼ੋਕਨਗਰ11,ਸੰਪੰਗੀਰਾਮਾ 12 ਅਤੇ ਅਦੁਗੋਦੀ 13 ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਧਾਰਾ 120ਬੀ, 121, 121ਏ, 123, 153ਏ, 302, 307, ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ.14 ਦੀ 326, 337, 435, 506 ਅਤੇ 201 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 ਤੋਂ 6.ਵਿਸਫੋਟਕ ਪਦਾਰਥ ਐਕਟ, 1908, ਰੋਕਥਾਮ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 3 ਅਤੇ 4ਵਿਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਐਕਟ, 1981, ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਅਤੇ 4ਜਨਤਕ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਐਕਟ, 1984 ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 10 ਅਤੇ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਰੋਕਥਾਮ) ਐਕਟ, 1967 ਦੇ 13.ਜਾਂਚ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਲੈਪਟਾਪ,ਇੱਕ ਬਾਹਰੀ ਹਾਰਡ ਡਿਸਕ, 3 ਪੈੱਨ ਡਰਾਈਵਾਂ, 5 ਫਲਾਪੀਆਂ, 13 ਸੀਡੀ, 6 ਸਿਮ ਕਾਰਡ3 ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ, ਇਕ ਮੈਮਰੀ ਕਾਰਡ ਅਤੇ 2 ਡਿਜੀਟਲ ਕੈਮਰੇ ਆਦਿ ਸਨ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਯਾਨੀ ਸਰਫਰਾਜ਼ ਨਵਾਜ਼ @ ਸੇਜੂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤਾ @ਹਕੀਮ। ਮੂਲ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਮਿਤੀ 09.06.2010 ਦੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਿਤੀ 07.04.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 29.11.2010 ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਰਿਪੋਰਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੂਲ ਉਪਕਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਸਨ (ਇੱਕ ਮੁੱਢਲੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ), ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ

ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਐੱਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-189) ਦੀ 27.04.2017 ਉੱਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਸੀ। ਮਿਤੀ 20.06.2017 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 27.04.2017 ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਐਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-189) ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

4. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਧੀਕ ਵਕੀਲ ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਅਮਨ ਪੰਵਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੰਖੇਪ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੇਸ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਬੰਗਲੌਰ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਲੜੀਵਾਰ ਬੰਬ ਧਮਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਮਾਸਟਰ ਮਾਈਂਡ ਸਨ। ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਲਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65 ਬੀ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਸੀ। ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੁਢਲੇ ਸਬੂਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਜੋਖਮ ਨਾ ਲੈਣ ਲਈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਧਾਰਾ 311 Cr.P.C ਤਹਿਤ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਐਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-189) ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਤਲਬ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। ਕੋਈ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਦੀ ਮਿਤੀ 29.11.2010 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ 07.04.2017 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 65 ਬੀ 234 ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਲਈ 16.12.2017' ਤੇ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ

5. ਐਕਟ ਮਿਤੀ 27.04.2017. ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਮੌਕੇ ਤੋਂ

ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨਾਲ ਵੱਡੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਪੇਸ਼/ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਫੈਸਲਿਆਂ' ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਨਵਰ ਪੀ. ਵੀ. ਬਨਾਮ. ਪੀ. ਕੇ. ਬਸ਼ੀਰ (2014) 10 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 473 ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਪੰਡਿਤਰਾਓ ਖੋਟਕਰ ਬਨਾਮ ਕੈਲਾਸ਼ ਕੁਸ਼ਨਰਾਓ ਗੋਰੰਤਿਆਲ (2020) 7 ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 1.

6. ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਵਾਲਾ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ।

7. ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੰਗਲੌਰ ਵਿੱਚ ਆਈ. ਡੀ. 1 'ਤੇ ਲੜੀਵਾਰ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਹੋਏ ਜਿਸ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਬੰਗਲੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਬਲਕਿ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਲੋਕ ਹੀ ਪੀੜ੍ਹਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਾਂਚ ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰ. 3, ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਲੈਪਟਾਪ, ਇੱਕ ਬਾਹਰੀ ਹਾਰਡ ਡਿਸਕ, 3 ਪੈਨ ਡਰਾਈਵ, 5 ਫਲਾਪੀ, 13 ਸੀ. ਡੀ., 6 ਸਿਮ ਕਾਰਡ, 3 ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ, ਇੱਕ ਮੈਮਰੀ ਕਾਰਡ ਅਤੇ 2 ਡਿਜੀਟਲ ਕੈਮਰੇ ਆਦਿ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਲਈ ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ., ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਪੋਰਟ 29.11.2010 ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ 16.10.2012 ਉੱਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਐੱਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਸਹਾਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂਚਕਰਤਾ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ, ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ., ਪੀਡਬਲਯੂ-ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। 189. ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਮਿਤੀ 06.03.2017 ਰਾਹੀਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ 29.11.2010 ਮਿਤੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲੈਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਐੱਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-189) ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਹਾਲੇ ਵੀ ਲੰਬਿਤ ਸੀ। ਲਰਨਡ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65 ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੀ।

8. ਅਨਵਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65 ਬੀ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਪੈਰੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

"24. ਸਥਿਤੀ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੀ. ਡੀ. ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਜੇਕਰ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਗੀਤਾਂ ਜਾਂ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸੀ. ਡੀ. ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਜਾਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਰਾਹੀਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਲਜ਼ਾਮ ਸੱਚੇ ਸਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਣਾਂ, ਗੀਤਾਂ ਅਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਯੰਤਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿੱਚ ਫੀਡ ਕਰਕੇ, ਸੀ. ਡੀ. ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਦੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੀ. ਡੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੀਆਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੰਤੁਸ਼ਟ. ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 59,65-ਏ ਅਤੇ 65-ਬੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਬੂਤ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜੇਕਰ ਸਬੂਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 62 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਬੂਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ)

9. ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਰਜੁਨ ਪੰਡਿਤਰਾਓ ਖੋਟਕਰ ਦਾ ਕੇਸ (ਉੱਪਰ)। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਮੂਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਬੂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 65-ਬੀ 236 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ

" 33. ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਗ਼ੈਰ-ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਧਾਰਾ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ-ਧਾਰਾ 62 ਤੋਂ 65

ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੋਣਾ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੈਕਸ਼ਨ 65-ਬੀ (1) ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਮੂਲ" ਦਸਤਾਵੇਜ਼-ਜੋ ਕਿ "ਕੰਪਿਊਟਰ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਸਲ "ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ" ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਟੋਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ-ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਲੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਆਉਟਪੁੱਟ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਿਰ "ਮੂਲ" ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 65-ਬੀ "ਕੰਪਿਊਟਰ" ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਮੂਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ-ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਬੂਤ ਹੈ। "

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ)

10. ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐੱਮ. ਆਰ. ਹੀਰੇਮਥ, 2019 (7) ਐੱਸ. ਸੀ. ਸੀ. 515 ਵਿੱਚ, ਇਹ

‘ 32. ... ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਟੈਸਟ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਨੁਕਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੇ ਸੀਡੀਆਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੇ ਮਾਰਕ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਘਾਟ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ। ’ (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ)

11. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਅ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਅਰਜੁਨ ਪੰਡਿਤਰਾਓ ਖੋਟਕਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ (ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਅ' ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਤ ਪੈਰੇ ਹੇਠਾਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨਃ

59. ਉੱਪਰ ਪੈਰਾ 52 ਅਤੇ 56 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਲੰਬੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਅਜੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਅ 'ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਰਿਕਾਰਡ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਵਿੱਚ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। "

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ)

12. ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਦੇਣ ਲਈ ਗਲਤ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਉਦੋਂ ਵੀ ਲੰਬਿਤ ਸੀ ਜਦੋਂ ਐੱਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-189) ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ Cr.P.C ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ 07.04.2017 ਮਿਤੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰਿਕਾਰਡ' ਤੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੂਲ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 238 ਸਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ 07.04.2017 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ

13. ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ. ਅਸਲੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਯੰਤਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਨ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਐੱਮ. ਓ. ਵਜੋਂ ਮਾਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਐੱਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-189) ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਦੀ ਮਿਤੀ 29.11.2010 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65 ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਆਈ. ਡੀ. 2 'ਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ' ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 65 ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਅਤੇ ਆਈ. ਡੀ. 1 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65 ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ' ਤੇ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐੱਮ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ-189) ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ Cr.P.C ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਿਤੀ 18.01.2018 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

14. ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਛੇ ਸਾਲ ਦੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ., ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਮਿਤੀ 29.11.2010 ਦੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਿਪੋਰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 16.10.2012' ਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਰੁਖ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੂਲ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਐੱਮ. ਓ. ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਵਧਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਉਪਕਰਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ. ਐੱਫ. ਐੱਸ. ਐੱਲ. ਰਿਪੋਰਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਉਠਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ।

15. ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਣਵਾਈ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਧਿਰ ਲਈ ਨਿਰਪੱਖ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਉੱਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 65 ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਟੀਫਿਕੇਟ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਹ ਉਹ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਹੈ। ਕੋਡ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੱਚਾਈ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦਾ ਕਾਰਨ। ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਇਸ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

16. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ Cr.P.C ਦੀ ਧਾਰਾ 311 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏਗੀ।

ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨਃ ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾਃ

ਅਪੀਲ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Tarun Mehra

Advocate